

ВІДГУК

офіційного опонента на кваліфікаційну роботу

Сайфудінової Олени Валеріївни

«Професійна мобільність молоді в умовах формування гнучкого суспільства в Україні: соціально-філософський аналіз»,

подану на здобуття наукового ступеня

кандидата філософських наук

зі спеціальності

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Сучасне суспільство продукує нові інтереси в молоді. В колі інтересів сучасної молоді варто відзначити - і самовираження, і самовтілення, що дозволяють індивіду підкреслювати власну неповторність і, водночас, бути індивідуалізованим (в сенсі – відокремленим) та ще більше відрізнятись від усіх інших. Мотивацією професійного розвитку молоді виступає власне предмет прагнення «бути кимось» в значенні «бути професійним», у такий спосіб замикаючи коло важливих етапів у процесі обов'язкової соціалізації. Слідуючи за власними прагненнями, молоді люди рухаються від своїх інтересів, цінностей, власного професійного самовизначення через соціальну активність, професійний вибір, професійну мобільність у новітні форми суспільства, що складені ними (свідомо чи стихійно) та задля них.

Інтерес до професійної мобільності молоді як до оригінального феномену, що визначає особливості соціальної поведінки та інаше структурує простір навколишньої реальності, визначився в науковій думці на межі ХХ-ХХІ ст., тому саме зараз виникає необхідність філософської рефлексії та осмислення таких процесів, що, власне, і підкреслює актуальність запропонованого для розгляду дослідження. У рамках вибору методологічного підґрунтя було встановлено, що вивчення висвітлюваної проблематики надало можливість побачити численні особливості формування професійної самоідентифікації серед молоді. Автором справедливо зазначається, що серед таких факторів є вплив ціннісних

орієнтацій на цей процес, а також особливості професійного вибору в умовах гнучкого суспільства тощо. Робота містить також й різноманітні авторські точки зору на мобільність з моменту появи самого терміну «професійний вибір», що надає авторці можливість побачити численні фрагменти феномену в різних хронологічних та просторових умовах. Авторка формує позицію за якою - молодь тлумачиться як активна соціальна група, що виконує в суспільстві інноваційну функцію, стає важливим осередком змін та трансформацій завдяки своїй особливій позиції у суспільстві.

Можна погодитись, що наукова новизна дослідження полягає в наступному:

1. В роботі вперше розглянуто взаємозв'язок між професійною мобільністю та новітнім типом суспільства, що позначено як гнучке, мінливе, ризикове. Одною із причин формування суспільства пізнього постмодерну авторка називає професійну мобільність молоді.

2. Запропоновано та обґрунтовано авторське трактування понять «молодь», «професійна соціалізація», «професійна мобільність», «професійна само ідентифікація», «гнучке суспільство». Це потужний теоретичний блок, що має здатність змінити певне розуміння зазначених понять в контексті суспільства, що змінюється.

3. Структурована сутність та специфіка теоретичних та практичних досліджень професійної мобільності у XX та XXI століттях вітчизняними та іноземними фахівцями.

4. Розглянуто ціннісні орієнтації молодих людей передусім з акцентом на індивідуальні пріоритети, які стали основою для їх інтеграції в суспільство.

5. Визначені форми сучасної соціалізації молоді в Україні, які тлумачаться автором як первинні та вторинні, залежні від оточуючого середовища та швидкості його трансформації.

6. Сформовані джерела формування професійної самоідентифікації, соціальної активності та професіональної діяльності молоді.

7. Окреслено соціально-філософське розуміння професійного вибору, що полягає в розкритті особистістю своїх здібностей в умовах суспільства, яке хаотично розвивається.

8. Розкрита структура професійної мобільності, її сутність та специфіка, крізь адаптивну властивість кожної індивідуальності.

Робота є доволі ґрунтовною, присутня достовірність висновків, положень та рекомендацій, що підтверджується логікою дослідження та аргументованістю. Робота має чітку і зрозумілу структуру, що відображає логіку та методологію дослідження.

Основні результати дослідження, що виносяться на захист, полягають у наступному.

1. Молодь як інноваційна соціальна група, залежить від соціалізації, як найважливішого чинника розвитку особистості та суспільства. Молодь формує нове специфічне ставлення до професійної діяльності, де економічні та соціокультурні чинники знаходять відбиток у феномені професійної мобільності, що є однією з причин для існування «гнучкого» суспільства.

2. Сутнісний зміст професійної мобільності молоді в сучасних умовах стає все більш системним і всеосяжним, що вимагає рефлексії щодо постійного потоку змін, які ініційовані як молодими людьми, так і соціальною структурою, в яку вони інтегруються.

3. Професійна мобільність молоді, як зміна ними займаної соціальної позиції, поодинці або в складі групи, у соціальної ієрархії суспільства веде до більш масштабних змін суспільства, яке трансформує не тільки власну структуру а й принципи її формування. У соціально-філософському контексті професійна мобільність вбачає як її наслідок феномени адаптації та інтеріоризації, які демонструють механізм взаємообумовлених зв'язків індивіда та суспільства.

4. Сформульвані основні тенденції ставлення молоді до професійної мобільності як складової частини життя кожного індивіда, також визначено результат соціальної взаємодії індивіда із суспільством, у результаті чого

індивіди, соціальні групи, суспільство, втрачають ознаки жорсткої і визначеною структури і стають «гнучкими», готовими до будь-яких змін.

5. Різновидом економічних перетворень є технологічні новації, що обумовлюють одночасно появу нових сфер економічної активності та відмирання застарілих галузей промисловості, переорієнтацію виробництва. Це потребує зміни всієї парадигми професійної діяльності, професійної перекваліфікації, і тому є джерелом трансформаційної кризи професійної ідентичності та процесу професійної самоідентифікації впродовж усього періоду професійної кар'єри молодих людей.

6. Системна аналітична рефлексія дозволяє в поточній ситуації еволюційного розвитку суспільства визначити соціально-філософські аспекти професійного самовизначення молодих людей в Україні, що актуалізується прискоренням інформаційних потоків, глобалізацією, зростаючими темпами технологічного прогресу. Такі умови сприяють виникненню нового типу професійного свідомості.

Втілені в кваліфікаційній роботі ідея, зміст, отримані висновки дослідження можуть бути корисними для філософських та соціокультурних досліджень феномену сучасного суспільства, його стратифікації. Результати, отримані в ході даного дослідження, можуть бути використані в формуванні нових стандартів освіти, у навчальних курсах з філософії, соціальної філософії, соціології.

Відзначені позитивні елементи кваліфікаційного дослідження не означають, що в роботі немає певних недоліків. Оцінюючи дане дослідження як актуальне, логічно та правильно побудоване, ретельно виконане з урахуванням вимог, необхідно вказати на наступне.

Робота значно виграла б, якщо б в ній авторка звернулась до більш конкретного та повного опису саме структури суспільства. Адже саме структура суспільства утворює нові форми професійної поведінки, психологічної та соціальної адаптації, описуваної професійної мобільності. Це б дозволило в подальшому побачити й нові форми професійної

соціалізації, структурувати типологію цього процесу та трансформувати ці знання в практичні рекомендації.

Ідея дисертаційного дослідження безперечно, є актуальною і затребуваною, оскільки в період складного та суперечливого розвитку українського суспільства. Такі розвідки допомагають не тільки визначати механізми професійної мобільності серед молодих людей, а й побачити додаткові ракурси для подальшого розуміння тенденцій зміни системи соціальної стратифікації українського суспільства. Однак ці додаткові аспекти розгляду вбачаються другорядними в порівнянні з глибокою індивідуалізацією всього суспільства, а не тільки молоді. Можливо, це тільки початкова позиція дослідниці, але молодь, якщо вірити авторці, зверне всю пережиту нею професійну мобільність та накопичений нею досвід на побудову суспільства, адекватного її (молоді) вимогам. Проте молодь була, є та залишається не тією соціальною групою, яка готова втручатися у реформування суспільства. Вона хоч і вкрай рухлива та мінлива, але всі її спроби змінюватися пов'язані тільки з індивідуальною, особистою, в крайньому випадку, сімейною позицію, а не з суспільною точкою зору.

Необхідно також відзначити наративний характер деяких фрагментів роботи (хоча при відсутності монографічного узагальнюючого дослідження професійної мобільності в Україні, мабуть, чого уникнути було не можна).

Вищезазначені зауваження мають здебільшого дискусійний характер, що свідчить про складність та різноплановість проблеми та на загальну позитивну оцінку не впливають, не знижують його високий науковий рівень. Це не применшує об'єктивної цінності, соціальної значущості і позитивної оцінки кваліфікаційного дослідження Сайфудінової О. В., яке є самостійним і показує, що здобувачці властиві високі навички наукової аргументації та дослідницької роботи. Мова і стиль дисертації відповідає вимогам до робіт наукового характеру.

Все вищезазначене дозволяє зробити висновок, що кваліфікаційне наукове дослідження Сайфудінової Олени Валеріївни має не тільки

теоретичне, але й практичне значення. Дослідження про професійної мобільності молоді в умовах формування гнучкого суспільства в Україні як соціально-філософського феномену сучасного суспільства, форм його вираження в соціумі, вплив аксіологічного фактору на формування професійної самоідентифікації складають наукову новизну та теоретичну значимість даної кваліфікаційної праці.

Список використаних джерел містить літературу останніх років, що, зі свого боку, вказує на відповідність аналітичної бази сучасним реаліям соціального буття. Матеріал кваліфікаційної роботи відображений у публікаціях, окремі ідеї неодноразово обговорювалися на наукових конференціях.

Розділові висновки, а також загальні висновки кваліфікаційної роботи відповідають поставленим цілям і відображають досліджувану проблему.

Автореферат відповідає змісту дисертації. Вважаю, що кваліфікаційна робота Сайфудінової Олени Валеріївни «Професійна мобільність молоді в умовах формування гнучкого суспільства в Україні: соціально-філософський аналіз» відповідає чинним вимогам до кандидатських дисертацій, зокрема «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. та Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р., а її авторка Сайфудінова Олена Валеріївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Офіційний опонент

доктор філософських наук, доцент
завідувач кафедри філософських і
політичних наук Черкаського державного
технологічного університету

Бойко А. І.

Лідиска Бойко А. І.
перший заступник

Е.В. Ланський